

Informasjonstavler ad. historiske steder på Kråkerøy

Følgende informasjonstavler ad. historiske steder på øya er satt opp

1. Kråkerøy kommunale vannverk

tidligere Kragerøens Brugs Vandværk
- kalt Bassin' på folkemunne.

Kråkerøy kommunale vannverk tidligere Kragerøens Brugs Vandværk

Det var eieren av Smertu Gård og Kragerøens Brug som bygde de første anlegg på slutten av 1800-tallet. Formålet var å dekke bruksets behov for vann, samt behovet til boligene som ble etablert i nær tilknytning til bruket. Den første utbygging som er funnet beskrevet er fra 1893. Øvre og nedre bassin (basseng) ble da anlagt. I 1915-1916 ble øvre bassin (basseng) utgravd, delvis på dugnad, og jordmassene ble kjørt til Fuglevik Gård og påført fjellet øst for gårdsbebyggelsen. I 1921 fikk Kråkerøy kommune vannverket vederlagsfritt fra Bjørneby Bruk. Vannforbruket øket. For å sikre tilførselen ble Rødsmyra utgravd i 1945. Derfra ble vannet pumpet opp i øvre vannbasseng. Tre år senere ble det bygget trykktank på fjellet nord for øvre basseng. Siste utbygging skjedde i 1951 med betongmuren mot øst og jordvullen mot vest. Dermed fikk man et samlet vannbasseng (Smertudammen). I 1975 ble vannbassenget frigjort til friluftsfornål.

Kråkerøy Nord Lokalsamfunnsprosjekt
© Kråkerøy Rotary

2. Rødsmyra og stenrenna

Rødsmyra og stenrenna

Utgraving av Rødsmyra til vannbasseng ble bestemt før krigen 1940-45, og delvis påbegynt, men så kom "nyordningen" og la en stopper for all utvikling her som så mange andre steder. Rødsmyra ble i 1945 utgravd for å dekke det økende vannbehov. Under utgravingen fant de "Kråkerøymannen", funn fra Stenalderen og hustuftene etter boplassen 90 meter nord for Rødsmyra. I dag er Rødsmyra fylt opp med sten og anlagt vei, gang- og sykkelvei til Rødsmyra barneskole. Det største nedslagsfeltet ligger på sydsiden. I 1946 ble det gravd åpne grøfter i Fuglevikskogen med fall mot Rødsmyra. Fra skogen og ned til Rødsmyra var det relativt stor høydeforskjell, og vannet ville ta med seg uønsket sand- og humusstoff ned i vannbassenget. Som forebyggende tiltak ble det anlagt stenrenne i skogen og ned til Rødsmyra, ca. 300m lang. Restene av stenrenna i skogen er i dag ca. 150m. Etter utgravingen rommet Rødsmyra 6000m³. Den var begrenset av fjell mot øst. Mot vest ble jordvullen dekket med granittheller. Fra Rødsmyra ble vannet pumpet opp i vannbassenget (Smertudammen), videre opp i trykktanken og derfra til forbrukerne.

Kråkerøy Nord Lokalsamfunnsprosjekt
© Kråkerøy Rotary

3. Smertu ferjested

Smertu ferjested

Ferjestedets historie begynte på 1840-tallet, men fikk stor utvikling og betydning da Bjørneby Bruk kom i drift i 1868. I gamle dager, før 1900, lå ferjestedet lenger med i elven, ledet man roddet ut fra Widdlingstua på Kråkerøysiden og ia til land ca. der hvor Biblioteket nå ligger, på bysiden. Den første som tok til å ro her var Olaus Halvorsen Smertustranden og etter han datrene Olava og Helene Olausdøtre. Ferjefergensene var til å begynne med i skilling (3 1/2 øre). I 1876 overtok deres svoger, Hans Petter Johansen, ferjestedet og hadde det i 18 år til 1894 da hans sønn Nicolai Johansen (Nikkolai ferjemann) drev ferjestedet til 1911. Hans fetter, Johan Engestrømen, drev ferjestedet til 1948 da Helge Helgesen overtok driften. I 1957 drives ferjestedet av Syver Edholmen fra Hvaler. Ferjestedet ble nedlagt etter at Kråkerøy Bruk ble åpnet i 1957. Roska ble i 1920 skiftet ut med en større eke med motor. Ekeane hadde navnet Sigrid I og Sigrid II. Smertu ferjested befordret i 1947 mellom Kråkerøy og Fredrikstad, 50000 personer og i 1955 71000 personer.

Kråkerøy Nord Lokalsamfunnsprosjekt

© Kråkerøy Rotary

4. Bækhus ferjested

Bekkhus ferjested

Bekkhus ferjested nevnes første gang i 1790, men det er antagelig langt eldre og det eldste på Kråkerøy. Det forbandt Kråkerøy med Væterland og Gamlebyen. Bekkhus var opprinnelig navnet på to husmannsplasser. Den nordligste lå under Smertu, mens den søndre het Fuglevik. Det var den søndre plassen som lå ved ferjestedet. Ferjemannen var opprinnelig husmann på søndre Bekkhus og hadde ferjedriften som hovedgjefte. Bekkhus ferjested var et privat ferjested i motsetning til Bjølstad som ble overtatt av kommunen. Etterhvert som industrien vokste fram på Øra, ble Bekkhus ferjested en viktig ferje-forbindelse for de mange fra Kråkerøy som arbeidet på den andre siden av elva. Lønnsomheten ble stadig dårligere, og Bekkhus ferjested ble tilslutt nedlagt i 1988. Viggo Hølli var den siste ferjemann.

© Kråkerøy Rotary

5. Kråkerøy ferjested - Bjølstad

Informasjonstavletekster

Bjølstad ferjested

Ferjestedets historie begynte på slutten av 1700-tallet. Bakgrunnen var opprettelsen av byens forstad i 1735 som førte til en sterk utvikling av Vestsiden og et ønske om et ferjested mer sentralt enn Bekkhus. I 1814 nevnes Lars Bjølstad som ferjemann. Allerede i 1818 var ferjestedet det største på Kråkerøy. Bygdas bønder var eiere av ferjestedet, og de hadde fri overfart. Fra 1840-årene ble ferjetrafikken besørgt av en fast mann bosatt ved ferjestedet. Fra 1880-årene fikk ferjemannen alle inntektene, men måtte også dekke eventuelle utgifter. Kommunen overtok ferjestedet i 1920. Samtidig mistet bondene retten til fri overfart. Ferjestedet ble nå forpaktet av ferjemannen. Fra 1. juni 1932 overtok også kommunen driften av ferjestedet. Ferjemannen ble da ble ansatt i kommunen. Allerede fra starten av var det to ferjer, en for persontrafikk og en for hestekjøretøyer. I 1934 ble det innkjøpt en motordrevet stålferje med plass til fire biler. Ferjen ble trukket av en wire. Overfarten tok tre minutter. I 1955 ble 110.000 biler og nær 1.9 millioner personer fraktet over Vesterelva. Det var da landets nest største ferjested. På det meste var det ansatt 12 personer i ferja. 29. juni 1957 ble Kråkerøybroa offisielt åpnet, og da gikk det gamle ferjestedet over i historien.

6. Bjørneby bruk

Bjørneby Bruk

Anlagt i 1868 på Smertustranden. Fram til 1888 het det Kragerøens Brug, men skiftet da navn til Bjørneby Bruk. Halvor Bjørneby (1837-1905) fra Solør var brukets eier fra 1868. Han bodde i Fergestedsveien 5 i Fredrikstad. Broren Jacob Bjørneby (1849-1925) ble medeier fra 1875. Bruket hadde dampsg og høvlteri. Bruket ble herjet av brann i 1878, 1904 og 1913. Etter den siste brannen var det slutt med driften. Tomtearealene ble solgt i 1917. Arealene strakte seg fra Møllerodden til Nokledypet. I tillegg var det plankestabler på Isegran. De første arbeiderne kom stort sett fra Indre Østfold, Tune og Skjeberg. Etter hvert vokste det opp en tettbebyggelse på Smertu. I 1880-90-årene var det omkring 150 arbeidere på bruket. Bruket hadde egen bruksmusikk som underholdt ved ulike tilstelninger. I 1870-årene ble det reist egen skole for barna til brukets arbeidere. Kragerøens Bruggsskole som den het, ble i 1902 overlatt vederlagsfritt til kommunen og fikk da navnet Smertu skole.

© Bjørneby Rotary

7. Glommen mek. Verksted A/S

Glommen mek. Verksted A/S

Bedriften ble grunnlagt i 1898 av Johan Hansen (1865-1937). Navnet var opprinnelig A/S Fredrikstad Armaturfabrikk. Ved oppstartingen var det 31 ansatte. Kylstad-Hansen familien var i ledelsen for bedriften i tre generasjoner. Det første byggenummer var en seplebåt. Den ble levert fra verkstedet i 1907. Senere ble det for det meste produsert tank- og stykkogdsbåter opp til 2300 tonn d.w. Ved siden av nybygg, var det også reparasjons- og oppussingsarbeider. I 1924 anskaffet bedriften elektriske sveiseaggregat. Verkstedet var det første som kunne levere helviseite skip. Det var et vendepunkt i norsk skipsbyggingshistorie. I 1966 overtok Ankerlokken-verft Glommen (AVG), og skiftet samtidig navn til Ankerlokken Verft Glommen (AVG). På slutten av 1970-årene begynte bedriften å trappe ned skipsbygging og satset på generell industriproduksjon. Samtidig ble antallet ansatte redusert fra 385 til 200. 30. november 1983 var det slutt for AVG. Anlegget ble så solgt til Odd Hansen og Kai R. Pedersen. De etablerte firmaet «Anker brygge A/S». Fra 1995 ble det etablert ulike bedrifter på det som nå fikk navnet «Glommen Brygge».

© Kråkerøy Rotary

8. Fredrikstad mek. Verksted

FMV

Fredrikstad mek. Verksted

På begynnelsen av 1800-tallet drev losoldermann Jacob Buvig en mindre skibsbyggerivirksomhet på Åsgårdsstranden. I 1820 overtok skipper Peter Grønner verven. Fra hans tid het stedet "Gibraltar". I 1874 ble firmanavnet "Kragerøens Verft". På folkemunne ble verftet kalt for "Kranen". I 1870 kjøpte brødrene Jens og Andreas Jensen samt Knud Dahl den vestre delen av Kragerøens Verft og anla et for tiden moderne verksted. De representerte Myrens mek. Verksted i Kristiania. 1870 regnes som Fredrikstad mek. Verksteds stiftelsesår. Verkstedet produserte de første årene maskiner til distriktets sagbruk og høvlener. Men allerede i 1873 ble det første dampskip levert. I 1894 inngikk resten av Kragerøens Verft i det nye verkstedet. Bestyrer de første årene var Paul Holmsen (1842-1910). Verkstedet ble aksjeselskap i 1906. Det året var verkstedet Norges største målt etter tonnasje og hestekrefter. På det meste hadde verkstedet nesten 2.500 ansatt (1974). Etterhvert ble verkstedet kjent for sin dampmotor og "kjelene på dekk" som ga skipene større lastevolum. Verkstedet har også bygd installasjoner til oljevirksomheten i Nordsjøen. I 1982 overtok Kværner FMV. Det ble da en del av Moss Rosenberg verft. I 1988 var en 118 år gammel æra slutt og det gamle verkstedet gikk over i historien.

9. Den pene løkka

«Den pene løkka»

«Den pene løkka», en lysning i skogen hvor det er registrert diverse aktiviteter fra først på 1900-tallet. Her møttes ungdom til lek og dans i lyse sommerkvelder.

I samme periode kom stenhuggerne og ubrukelig sten fra deres aktiviteter er godt synlig i terrenget. Arealet ble redusert etter at stenhuggerne kom til området og ubrukelig sten ble lagt på løkka.

Grillen er bygget av sten som ikke var brukbare for stenhuggerne.

I 1930–40-årene benyttet barn og ungdom området til fotball og den var laget av filler, papir og hyssing.

Under krigsårene 1940–45 var det forbudt med offentlige arrangementer. Området ble da igjen benyttet til aktiviteter som lek og dans. I samme periode benyttet

Ungdomsforeningen på Kråkerøy Misjonshus løkka til sine aktiviteter.

Over løkka hadde Fuglevik Gård gårdsvei til Rødsmyra. Øst for løkka er gårdsveien godt synlig i terrenget samt et stengjerde for å holde husdyra på beite i utmarken.

NB! Husk brannfaren.
Rester av grillull skal være forsvarlig slukket og avfallet tar vi med hjem til vår egen avfallsdunk.
Grillen kan benyttes til kl. 24.00.

Fortsatt god tur!

Kråkerøy Nord Lokalsamfunnsprosjekt

Kråkerøy Rotary

10. Isegran fort

ISEGRAN

Festningsøya ISEGRAN er 80 dekar stor og består for det meste av elveavleiringer, sand og grus. Fjell er det bare i øst. Her er øyas høyeste punkt 9 meter over middell vannstand.

Om navnet er det ulike oppfatninger. Navneforskeren, professor Kåre Hoel, tror at navnet går tilbake til Gammelfransk: ISLE GRAND, "den prektige grandiose øya". Navnet har muligens oppslått i forbindelse med jarlen Alv Erlingsson som hadde borge på øya i 1200-årene. Festningsverkene sto ferdig i 1740 årene og øyas eldste bygning, "DET GULE ISEGRANHUSET" er fra samme tid, men med eldre kjerne. Her holder Universitetets arkeologiske stasjon til.

Fredrikstad Museum disponerer nyere hus fra omkring år 1900. De fleste hus er forsynt med navneskilt som gir nærmere opplysninger.

Fredrikstad kommune overtok eiendomsretten til øya fra 1. januar 1961.

Kråkerøy Rotary

